

KMP.571.60.2014.JJ

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji w Areszcie Śledczym w Warszawie-Służewcu
(wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 7-9 kwietnia 2014 r., do Aresztu Śledczego w Warszawie-Służewcu (zwanego dalej Aresztem lub jednostką) udali się pracownicy Zespołu *Krajowy Mechanizm Prewencji* (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem): dr Aleksandra Iwanowska, Przemysław Kazimirski (prawnicy), Magdalena Filipiak (prawnik, psycholog), Dorota Krzysztoń (kryminolog) oraz Justyna Józwiak (politolog w zakresie resocjalizacji).

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, w szczególności pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

1. przeprowadzono rozmowę z płk Adamem Karasiem - dyrektorem Zakładu i jego zastępcami;
2. dokonano oglądu pomieszczeń we wszystkich oddziałach mieszkalnych, w tym m.in.: świetlic, cel mieszkalnych, sal widzeń, cel izolacyjnych, cel zabezpieczających, pól spacerowych, łaźni;
3. przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy z osadzonymi oraz pracownikami jednostki;
4. zapoznano się z aktami osobowymi wybranych losowo osadzonych, skargami i wnioskami osób pozbawionych wolności, protokołami odpraw kierownictwa, zarządzeniami dyrektora Aresztu;

5. przeprowadzono na osobności indywidualne rozmowy z wybranymi osadzonymi, w szczególności z osobami niepełnosprawnymi fizycznie, cudzoziemcami, osobami w podeszłym wieku oraz z osadzonym poniżej 18 roku życia.

W trakcie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną oraz użyto dalmierza do pomiaru powierzchni wybranych pomieszczeń.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali kierownictwo Aresztu o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano dokumenty oraz notatki służbowe związane z funkcjonowaniem jednostki.

2. Charakterystyka jednostki

Areszt Śledczy w Warszawie-Służewcu przeznaczony jest dla: skazanych mężczyzn młodocianych i dorosłych odbywających karę po raz pierwszy w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego, tymczasowo aresztowanych, jak również skazanych i ukaranych wzywanych do udziału w czynnościach procesowych. W jednostce funkcjonują także dwa oddziały terapeutyczne dla skazanych mężczyzn młodocianych i dorosłych odbywających karę po raz pierwszy w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego i półotwartego uzależnionych od alkoholu oraz uzależnionych od środków odurzających lub psychotropowych. W strukturach Aresztu funkcjonuje także Oddział Zewnętrzny w Grodzisku Mazowieckim (dalej: OZ) o pojemności 72 miejsc. Nie był on przedmiotem wizytacji przedstawicieli KMP, w związku z czym wszelkie dane na jego temat zostały w niniejszym Raporcie pominięte.

Pojemność Aresztu wynosi 1152 miejsca. Według stanu na dzień 7.04.2014 r., w jednostce przebywało 1050 osadzonych odbywających karę w systemach: zwykłym (400 osób), programowanego oddziaływania (316 osób) oraz terapeutycznym (141 osoby). Dodatkowo w Areszcie znajdowało się 261 tymczasowo aresztowanych, 11 ukaranych oraz 54 skazanych i 2 ukaranych, wobec których zastosowano tymczasowe aresztowanie w innej sprawie. W dniu wizytacji żaden z osadzonych nie przebywał w warunkach przeludnienia. W 2013 r. i 2014 r. nie było konieczności wydawania decyzji dotyczących umieszczenia na czas określony w celi mieszkalnej, w której powierzchnia przypadająca na skazanego wynosi poniżej 3 m², nie mniej jednak niż 2 m².

3. Personel

Dział penitencjarny liczy 32 funkcjonariuszy i obejmuje m.in.: kierownika oraz jego zastępcę, a także: 24 wychowawców (w tym: wychowawcę ds. Noe.Net, wychowawcę ds. pomocy postpenitencjarnej, wychowawcę ds. zajęć kulturalno-oświatowych, sportu i biblioteki) i 5 psychologów. Wszystkie osoby zajmujące powyższe stanowiska posiadają wykształcenie wyższe o kierunku psychologia oraz wyższe humanistyczne o kierunku mającym zastosowanie w resocjalizacji. Grupy wychowawcze liczą średnio około 53 skazanych i 58 tymczasowo aresztowanych. Na 1 psychologa przypada 215 osadzonych. Skazani przebywający w działach terapeutycznych pozostają pod opieką psychologów z tych działów (dla skazanych uzależnionych od alkoholu – 1 psycholog na 29 osadzonych, dla skazanych uzależnionych od środków odurzających lub psychotropowych – 3 psychologów na 36 skazanych). W razie potrzeby opiekę psychologiczną osadzonym zapewnia dodatkowo 2 psychologów: kierownik i zastępca działu penitencjarnego. Standardy te nie są jednak zachowane w przypadku długotrwałych urlopów np. macierzyńskich, zdrowotnych. Następuje wówczas znaczne obciążenie pracą pozostałych funkcjonariuszy w dziale. W dniu wizytacji z pracy w dziale penitencjarnym wyłączone były 4 funkcjonariuszki (urlopy macierzyńskie).

Zgodnie z uzasadnieniem Instrukcji Nr 2/12 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 29 lutego 2012 r. w *sprawie tworzenia i organizacji oddziałów penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych* (dalej: instrukcja) w celu osiągnięcia standardów pracy penitencjarnej, na jednego wychowawcę przypadać będzie grupa 40 skazanych lub 60 tymczasowo aresztowanych, zaś na jednego psychologa penitencjarnego 200 osadzonych. Mimo iż, w ocenie przedstawicieli Mechanizmu, standard ten nie jest prawidłowy ze względu na zbyt wysoko określoną liczbę osadzonych przypadających na jednego psychologa, tym niemniej należy go przywołać, gdyż w Areszcie w dniu wizytacji nie było on w pełni zrealizowany. Pracownicy KMP przypominają, że zgodnie ze stanowiskiem CPT - w przypadku niewystarczającej liczby personelu może okazać się niezbędna praca w godzinach nadliczbowych, w celu utrzymania podstawowego poziomu bezpieczeństwa i systemu zaopatrzenia na terenie jednostki penitencjarnej. Taki stan rzeczy może łatwo doprowadzić do wysokiego poziomu stresu wśród personelu i jego przedwczesnego „wypalenia”, co może wzmóc napięcie obecne w każdej jednostce penitencjarnej (Fragment § 26 Jedenastego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (2001) 16]). Mając na względzie powyższe

przedstawiciele KMP formułują zalecenie zwiększania liczby personelu lub ustalenie zastępstwa w przypadku długotrwałych nieobecności w pracy.

Zatrudnieni w jednostce psychologowie ogólnopentencjarni nie mają zapewnionej superwizji. W związku z tym warto zauważyć, iż przy tego typu obciążającej psychicznie pracy objęcie ich superwizją wydaje się niezbędne jako czynnik z jednej strony zabezpieczający psychologów, z drugiej zaś znacznie zwiększający efektywność ich działań.

Szkolenia zrealizowane w 2013 r. dla wszystkich funkcjonariuszy Aresztu dotyczyły: ochrony przeciwpożarowej, zasad udzielania pierwszej pomocy, problematyki i przeciwdziałania korupcji. Pojedyncze osoby uczestniczyły w szkoleniach zewnętrznych w zakresie m.in.: przeciwdziałaniu bezrobociu (1 wychowawca), ekologii (1), kształtowania umiejętności społecznych (1), przeciwdziałania przemocy (2 wychowawców), zarządzania stresem (1), pracy z grupą (1). W planach szkoleniowych na 2014 r. zawarto m.in. postępowanie z osadzonymi młodocianymi z uwzględnieniem standardów międzynarodowych oraz zaleceń Europejskiego Komitetu do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu.

Mając na uwadze specyfikę pracy z osobami pozbawionymi wolności, wartym rozważenia, w ocenie pracowników KMP, byłoby objęcie większej grupy funkcjonariuszy Służby Więziennej szkoleniami na temat praw wszystkich osób pozbawionych wolności, nie tylko młodocianych. W tym miejscu warto przywołać Standardy Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego), które wskazują, że *nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności, niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej.*

4. Warunki bytowe

Na terenie Aresztu znajduje się 6 budynków mieszkalnych pobudowanych w latach 2005-2012. W jednostce funkcjonują 3 Oddziały Penitencjarne: Oddział Penitencjarny Nr 1 (pawilon mieszkalny A i B), Oddział Penitencjarny Nr 2 (pawilon mieszkalny D i oddziały mieszkalne E1 i E2), Oddział Penitencjarny Nr 3 (Pawilon mieszkalny F i oddziały mieszkalne E3 i E4). Pawilony mieszkalne wykonane zostały według powtarzalnego projektu stosowanego w więziennictwie typu „Suwałki”. Wyjątek stanowi pawilon F oddany do użytku w 2012 r., który wybudowany został według

projektu typu „Gdańsk”. W pawilonach znajdują się 4 oddziały mieszkalne. Budynki są w stanie dobrym, wymagają bieżącej konserwacji. W dniu wizytacji w pawilonie A trwało odświeżanie powłok malarskich powierzchni ścian i sufitów oraz sprzętu kwatermistrzowskiego. Na 2015 r. tego typu remont został zaplanowany w budynku B. Z kolei w pawilonie D w bieżącym roku zostanie zmodernizowana instalacja wodna i wymienione wszystkie baterie umywalkowe. W pawilonie C, na piętrze budynku znajdują się dwa oddziały terapeutyczne C1 i C2. W dniu wizytacji trwały tam prace modernizacyjne instalacji ciepłej i zimnej wody. W ubiegłym roku wykonano nowe posadzki we wszystkich celach oddziału C1. W bieżącym roku zostaną pomalowane wszystkie cele mieszkalne w oddziałach C1 i C2 (po zakończeniu modernizacji instalacji wodnych). W przyziemiu tego pawilonu zlokalizowane są magazyny depozytowe rzeczy własnych osadzonych oraz poczekalnie i zaplecze zasilania awaryjnego jednostki. Na pierwszej kondygnacji zlokalizowana jest sala widzeń, kantyna, pokoje biurowe oraz pomieszczenia ambulatoryjne.

Wielkość cel jest zróżnicowana – od cel jednoosobowych (58) do cel sześćoosobowych (2 cele). Najwięcej cel jest trzyosobowych (269). W Areszcie znajduje się 8 cel, w których zmieniono przeznaczenie ze świetlicy na cele mieszkalną zyskując tym samym 48 dodatkowych miejsc. Świetlice na tych oddziałach utworzono zaś w mniejszych pomieszczeniach.

Stan techniczny oraz warunki bytowe pawilonów mieszkalnych są dobre. Niektóre cele wymagają odświeżenia ścian oraz wymiany wyeksploatowanego sprzętu. Z informacji uzyskanych od dyrektora Aresztu oraz z dokumentacji jednostki wynika, że prace remontowe są systematycznie realizowane.

Kąćki sanitarne w celach wieloosobowych posiadają pełną zabudowę. W 8 tymczasowych celach zaadaptowanych z pomieszczeń świetlicowych kąćki sanitarne nie są zabudowane do sufitu, lecz do wysokości około 2 m. Z kolei w 65 celach pojedynczych kąćki sanitarny nie jest w ogóle zabudowany. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji podkreślają potrzebę osłonięcia kąćków w celach jednoosobowych. Rzecznik Praw Obywatelskich w wystąpieniu z dnia 25 marca 2013 r. (RPO-700317-II-702/12/MK) skierowanym do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej wskazała m.in., że w celach jednoosobowych urządzenia sanitarne powinny być osłonięte co najmniej w taki sposób, aby nie było możliwe zobaczenie osadzonego wykonującego czynności intymne w kąćku sanitarnym, ani bezpośrednio przez osoby wchodzące do celi, ani przez wizjer w drzwiach. W sytuacji, gdy funkcjonariusze Służby

Więziennej, również płci przeciwnej, mają możliwość wglądu do kącika sanitarnego przez wizjer i obserwowania osadzonego podczas wykonywania przez niego czynności sanitarnych i higienicznych, warunek zapewnienia intymności przy korzystaniu z urządzeń sanitarnych nie jest spełniony. W odpowiedzi z dnia 17 kwietnia 2013 r. (BPR-070-48/13/923) Dyrektor Generalny Służby Więziennej podzielił pogląd Rzecznika Praw Obywatelskich stwierdzając, iż spełnienie warunku zapewnienia intymności w warunkach izolacji penitencjarnej uzależnione jest nie tylko od braku fizycznej obecności innych osób podczas korzystania przez osadzonego z urządzeń sanitarnych, ale także ograniczeniem (z wyłączeniem przypadków przewidzianych w obowiązujących przepisach) możliwości jego obserwacji.

Zgodnie z porządkiem wewnętrznym we wszystkie dni tygodnia, we wszystkich oddziałach mieszkalnych (za wyjątkiem pawilonu A) w godz. 23.30 - 5.30 oraz od poniedziałku do soboty w godz. 9.00 - 12.00 następuje wyłączenie napięcia w gniazdach wtykowych umożliwiających pobór energii elektrycznej z wyłączeniem pawilonu A. W pawilonie A wyłączenie napięcia w gniazdach wtykowych przeznaczonych do zasilania odbiorników RTV, następuje w tych samych godzinach co w pozostałych pawilonach, natomiast ograniczenie korzystania z gniazd wtykowych umożliwiających pobór energii elektrycznej przez czajniki jest możliwe w oddziałach: I, III w godz.: 6.00-7.00, 9.00-10.00, 11.00-12.00, 13.00-14.00, 15.00-16.00, 17.00-18.00, 19.00-20.00, 21.00-21.45, a w oddziałach: II, IV w godz.: 6.15-7.15, 9.15-10.15, 11.15-12.15, 13.15-14.15, 15.15-16.15, 17.15-18.15, 19.15-20.15, 21.15-22.00.) W czasie przeznaczonym na sen wyłącza się dopływ energii elektrycznej do oświetlenia górnego w celach mieszkalnych, za wyjątkiem cel pojedynczych oraz kącików sanitarnych w celach wieloosobowych.

W każdym z budynków znajdują się łącznie przeznaczone dla osadzonych zakwaterowanych na jednej kondygnacji budynku. Wszystkie łącznie posiadają wydzielone, oddzielone ściankami bocznymi stanowiska kąpielowe, zasłonięte kotarami.

Kąpiel osadzonych niepracujących odbywa się raz w tygodniu, co stanowi minimum określone w normach krajowych. Warto w tym miejscu podkreślić, że zgodnie z regułą 19.4 Europejskich Reguł Więziennych, *każdy więzień powinien mieć prawo wykąpać się lub wziąć prysznic, jeśli to możliwe, codziennie, lecz przynajmniej dwa razy w tygodniu (a w razie potrzeby częściej) w interesie ogólnej higieny.* Można także przytoczyć orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane w sprawie Ananyev i inni przeciwko Rosji, w którym Trybunał zauważył, że *prawdziwie ludzkie środowisko nie jest możliwe bez łatwego dostępu do toalety czy możliwości utrzymania swego ciała w czystości. Trybunał często stwierdzał, że czas na wzięcie prysznica, zwykle*

przyznawany więźniom w aresztach śledczych w Rosji, ograniczony do 15 – 20 minut raz w tygodniu, był oczywiście niewystarczający do zachowania właściwej higieny ciała [orzeczenie w trybie wyroku pilotażowego – 10 stycznia 2012 r., Izba (Seksja I), skargi nr 42525/07 i 60800/08]. Przedstawiciele Mechanizmu również stoją na stanowisku, że możliwość kąpieli raz na tydzień jest niewystarczająca do utrzymania należytej higieny, a walor ekonomiczny takiej częstotliwości, podnoszony często przez władze jednostek penitencjarnych, ma charakter jedynie pozorny. Więźniowie korzystający z dodatkowych, prowizorycznych kąpielei w celach mieszkalnych, zużywają więcej wody oraz prądu niezbędnego do jej podgrzania, niż zużyliby podczas kąpielei w więziennej łaźni. Należy wskazać, iż w piśmie z dnia 10 września 2013 r. o sygnaturze D-072-232/13 skierowanym do dyrektora Zespołu Krajowy Mechanizm Prewencji także dyrektor Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny dostrzegł konieczność zwiększenia liczby kąpielei dla osadzonych. Biorąc pod uwagę przedstawioną argumentację, przedstawiciele KMP zalecają zwiększenie częstotliwość kąpielei dla osadzonych. W powyższej sprawie Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała wniosek z dnia 3 lipca 2013 r. do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie, że § 32 ust. 4 zdanie pierwsze rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz. U. Nr 152, poz. 1494) i § 30 ust. 3 zdanie pierwsze rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. Nr 152, poz. 1493) jest niezgodny z art. 4 § 1, art. 102 pkt 1 i art. 249 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557, z późn. zm.), art. 40 w zw. z art. 41 ust. 4 i art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Należy podkreślić, iż także osadzeni, z którymi przedstawiciele KMP przeprowadzili rozmowy, zgłosili problem niewystarczającej liczby kąpielei.

Zgodnie z porządkiem wewnętrznym ciepła woda dostarczana jest do wszystkich cel mieszkalnych okresowo w godzinach: 6:00-6:40, 7:30-8:10, 13:15-14:00, 17:15-17:45.

W czasie wizytacji w jednostce były wydawane diety: lekkostrawna (136), cukrzycowa insulinoniezależna (8), cukrzycowa (8), bezmleczna (1), niskobiałkowa (1) oraz bogatoresztkowa (1). Uwzględniając w miarę możliwości wymogi religijne i kulturowe, a także spełniając oczekiwania osadzonych co do wyżywienia, w Areszcie

zostały utworzone w ramach normy podstawowej „P” trzy normy żywienia umożliwiające przygotowanie m.in. posiłków wegetariańskich.

Analiza jadłospisów dla wszystkich realizowanych w jednostce norm żywieniowych za okres 01-08 kwietnia 2014 r. wykazała, że różnica do ryczału, w większości przypadków oszczędności, nie przekraczała górnej granicy 20%, o której mowa w § 5 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 2003 r. w sprawie określenia wartości dziennej normy żywienia oraz rodzaju diet wydawanych osobom osadzonym w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003 r. Nr 167, poz. 1633, dalej: rozporządzenia w sprawie norm żywienia). W 2013 r. dyrektor Aresztu wydał 8 decyzji dopuszczających oszczędności, natomiast od początku 2014 r. do dnia wizytacji takich decyzji było 4.

W jednostce funkcjonuje kantyna, w której osadzeni mogą dokonywać zakupów trzy razy w miesiącu. Analiza cennika artykułów dostępnych w kantynie nie nasuwa zastrzeżeń co do wysokości cen.

Na terenie Aresztu znajduje się 48 placów spacerowych. Umieszczono na nich ławeczki, brak było natomiast zadaszenia części powierzchni. W ocenie pracowników KMP wskazane jest zamontowanie zadaszeń części powierzchni placów tak, aby możliwe było korzystanie ze spaceru w różnych warunkach atmosferycznych. Podobną opinię wyraził CPT zaznaczając, iż *przyjmuje się jako podstawową gwarancję, że osadzeni powinni mieć możliwość spędzenia przynajmniej jednej godziny ćwiczeń na świeżym powietrzu dziennie (najlepiej jako część szerszego programu zajęć). Kluczowe znaczenie ma także to, aby plac ćwiczeń na zewnątrz budynku był odpowiednio przestronny, a także – w miarę możliwości – dawał schronienie przed niepokodą* (Fragment § 48 Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3]).

Monitoringiem wizyjnym w Areszcie objęto m.in. korytarze, sale widzeń, cele zabezpieczające (bez przedsionków), pomieszczenie przyjęć oraz świetlice pawilonu F. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają zamontowanie kamer CCTV również w przedsionkach cel zabezpieczających. W jednostce nie ma cel monitorowanych.

5. Sytuacja osób niepełnosprawnych przebywających w jednostce

Istotnym zagadnieniem badanym podczas wizytacji miejsc detencji jest dostosowanie danej jednostki do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Należy zaznaczyć, iż wizytowana jednostka częściowo jest przystosowana do potrzeb takich osób.

W każdym z pawilonów A, B, D, E i F na parterze znajduje się jedna cela przystosowana dla osób niepełnosprawnych. Posiadają one niezbędne wyposażenie w postaci uchwytów i barierki w kącikach sanitarnych oraz szersze przejścia umożliwiające przejazd wózkiem inwalidzkim. W pawilonach tych łaźnie wyposażone są w stanowiska kąpielowe przystosowane do kąpeli osób niepełnosprawnych. W dniu wizytacji stanowisko dla osób z niepełnosprawnością w łaźni pawilonu A1 wyposażone było w siedzisko, jednakże nie było w nim zainstalowanego węża i słuchawki prysznicowej, co uniemożliwiało korzystanie.

Dużym atutem jest to, że w jednostce znajduje się 5 cel przystosowanych dla osób niepełnosprawnych. Jednocześnie należy zaznaczyć, że są to jedyne miejsca w jednostce ułatwiające funkcjonowanie takim osobom, gdyż wejścia do pawilonów mieszkalnych, sal widzeń oraz pól spacerowych nie posiadają podjazdów i innych udogodnień (np. poręczy) umożliwiających przemieszczanie się osobom z niepełnosprawnością ruchową. Z rozmów indywidualnych, przeprowadzonych przez przedstawicieli KMP z osobami mającymi problemy z samodzielnym poruszaniem się wynika, iż większość czasu spędzają w celi mieszkalnej. Z uwagi na bariery architektoniczne nie korzystają z wyjść na pola spacerowe oraz na świetlice. Ich ewentualne przemieszczanie uzależnione jest od pomocy osób trzecich.

Warto w tym miejscu podkreślić, iż pełna zależność od osób trzecich, wynikająca z braku udogodnień dla osób niepełnosprawnych, może przyczyniać się do zwiększenia poczucia dyskomfortu oraz frustracji u osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim. Należy również wskazać, że zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 r. przez Sejm RP Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475) osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Ponadto w dniu 6 września 2012 r. Polska ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169) zobowiązującą do umożliwienia osobom niepełnosprawnym niezależnego życia i pełnego udziału we wszystkich jego sferach. Oba wymienione dokumenty mają zastosowanie również w odniesieniu do osób pozbawionych wolności oraz środowiska stworzonego w miejscu ich osadzenia. Wobec powyższego wszelkie instytucje państwowe, winny podejmować działania ukierunkowane na urzeczywistnienie praw osób z niepełnosprawnością. Omawiając potrzebę dostosowania jednostek penitencjarnych do potrzeb osób niepełnosprawnych warto także zwrócić uwagę na wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w

Strasburgu z 2006 r. w sprawie Vincent przeciwko Francji (6253/03), w którym Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka przez osadzenie więźnia poruszającego się na wózku inwalidzkim w celi, której wyposażenie nie było całkowicie dostosowane do osób niepełnosprawnych oraz której nie był w stanie samodzielnie opuścić. Mając na względzie treść wskazanych aktów prawnych oraz orzecznictwa Trybunału, pracownicy KMP zalecają uwzględnienie konieczności pełnego dostosowania infrastruktury Zakładu do potrzeby osób z niepełnosprawnością.

6. Traktowanie

Z obserwacji pracowników KMP oraz rozmów z osadzonymi wynika, że atmosfera panująca w jednostce jest dobra. Osadzeni, z którymi przedstawiciele Mechanizmu przeprowadzali rozmowy w celach mieszkalnych oraz rozmowy indywidualne, najczęściej pozytywnie oceniali traktowanie przez funkcjonariuszy zarówno z działu penitencjarnego, terapeutycznego, jak i ochrony. Pojawiały się jednakże sygnały dotyczące zwracania się do osadzonych po nazwisku lub *na ty*. Należy przypomnieć, że zgodnie z treścią art. 27 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2010 r. Nr 79, poz.523 ze zm.) *funkcjonariusze i pracownicy Służby Więziennej w postępowaniu wobec osób pozbawionych wolności są obowiązani w szczególności szanować ich prawa i godność*. Na konieczność wykonywania kary pozbawienia wolności z poszanowaniem godności ludzkiej wskazuje również art. 4 Kkw.

W roku 2013 wpłynęły 363 skargi, z czego 43 przesłano zgodnie z właściwością. Spośród ogółu spraw załatwionych przez dyrektora Aresztu Śledczego w 2013 r. 4 skargi uznano za zasadne, 215 spraw załatwiono negatywnie, a 106 w inny sposób. Ponadto w analizowanym roku 9 skarg zostało uznanych za zasadne przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Warszawie oraz Rzecznika Praw Obywatelskich. Najczęściej podnoszona w skargach osób osadzonych problematyka dotyczyła traktowania przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej, warunków bytowych i sprawowanej nad nimi opieki medycznej.

W 2013 r. do Aresztu Śledczego w Warszawie - Służewcu wpłynęło 922 próśb i wniosków osób osadzonych, jak również podmiotów z zewnątrz. Problematyka w większości dotyczyła przetransportowania (283), następnie udzielenia informacji (56) oraz w innym przedmiocie niż wskazane powyżej (586). Ze wszystkich pism 435 próśb i wniosków zostało rozpatrzonych pozytywnie, 333 negatywnie oraz 166 załatwiono w

inny sposób. Przedstawiciele KMP nie mieli uwag co do sposobu rozpatrywania skarg losowo wybranych osadzonych.

Wizytowany Areszt w 2013 r. był stroną w 245 sprawach sądowych. W 2013 roku wpłynęło 77 nowych spraw sądowych dotyczących m.in. przeludnienia, nieprawidłowego leczenia lub utraty zdrowia. W 2013 roku prawomocnie zakończonych zostało 24 sprawy (16 spraw oddaleniem powództwa wyrokiem sądu oraz 8 spraw, w których doszło do zasądzenia zadośćuczynienia lub odszkodowania).

W 2013 r. w wizytowanej jednostce miało miejsce 31 aktów samoagresji (m.in. 23 pocięcia, 3 „połyki”). W 14 przypadkach były to samouszkodzenia o podłożu emocjonalnym. Natomiast w 2014 r. odnotowano 6 samouszkodzeń, wszystkie o charakterze instrumentalnym. Z informacji uzyskanych od personelu Aresztu wynika, że osadzeni dokonujący samouszkodzeń o charakterze emocjonalnym nie są karani.

W jednostce znajduje się 6 cel zabezpieczających. Środki przymusu bezpośredniego w 2013 r. stosowano w 5 przypadkach. Najczęściej wykorzystywano siłę fizyczną (5 razy) oraz umieszczenie w celi zabezpieczającej (4). Ponadto używano także pasa obezwładniającego jednoczęściowego (2-krotnie), kasku ochronnego oraz kajdanek (4-krotnie). Notatki służbowe z zastosowania środków przymusu bezpośredniego zawierają dokładny opis przyczyn i okoliczności użycia, przebieg ich stosowania. Środki stosowane były przez krótki okres, nieprzekraczający kilku godzin.

Przedstawicielka KMP po zapoznaniu się z nagraniami monitoringu z zastosowania środków przymusu bezpośredniego w jednostce wobec jednego z osadzonych nie dostrzegła uchybień w tym zakresie.

Podczas przeprowadzanych czynności przedstawiciele KMP powzięli informację o incydencie, który miał miejsce 28 marca br. i polegał na tym, że podczas kontroli celi mieszkalnej jeden z osadzonych (*dane osobowe usunięto* – obywatel Bułgarii) został ukarany za niecenzuralne używanie słów wobec funkcjonariuszy oraz uderzenie głową w ścianę. Zdarzenie to nie zostało jednak odnotowane w dokumentacji jednostki (w rejestrze autoagresji, w dokumentacji medycznej). W Książce przebiegu służby również nie opisano ww. incydentu, mimo iż należy w niej opisać w szczególności zdarzenia nadzwyczajne i zdarzenia naruszające ustalony dla jednostki porządek oraz inne niewynikające z normalnego toku służby. Przedstawiciele KMP zalecają zatem odnotowywanie tego typu zdarzeń wraz z opisem czynności, jakie zostały podjęte (np. czy osadzony został doprowadzony do lekarza w celu stwierdzenia ewentualnych obrażeń).

7. Dyscyplinowanie

Z informacji uzyskanych od dyrektora jednostki wynika, iż kary dyscyplinarne w 2013 r. i 2014 r. (do dnia wizytacji) były wymierzane łącznie 1043 razy. Do najczęściej stosowanych należały: nagana (305 przypadków), udzielanie widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą na okres do 3 miesięcy (296), pozbawienie możliwości dokonania zakupów wyrobów tytoniowych na okres do 3 miesięcy (158), pozbawienie możliwości korzystania z niektórych zajęć sportowych (106). Na terenie jednostki znajduje się 6 cel izolacyjnych. W okresie 6 miesięcy poprzedzających wizytację przedstawicieli KMP, w Areszcie wymierzono 28 razy karę w postaci umieszczenia w celi izolacyjnej na okres do 14 dni.

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zapoznali się także z zestawieniem nagród zastosowanych wobec skazanych i tymczasowo aresztowanych od początku w 2013 r. Z przedstawionych informacji wynika, że w analizowanym okresie udzielono 1779 nagród. Najwięcej osób nagrodzonych zostało pochwałą (516 razy), zezwoleniem na otrzymanie dodatkowej paczki żywnościowej (549), zezwoleniem na widzenie bez dozoru poza obrębem zakładu karnego, z osobą najbliższą lub osobą godną zaufania, na okres nieprzekraczający jednorazowo 30 godzin (235).

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji pozytywnie ocenia funkcjonującą w Areszcie praktykę nagradzania osadzonych.

8. Prawo do informacji

Dokumentem regulującym prawa i obowiązki osadzonych w jednostce jest zarządzenie Nr 27/2013 Dyrektora Aresztu Śledczego w Warszawie-Służewcu z dnia 25 czerwca 2013 r. w sprawie porządku wewnętrznego w Areszcie-Śledczym w Warszawie-Służewcu oraz w Oddziale Zewnętrznym w Grodzisku Mazowieckim. W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji przepisy zawarte w przytoczonym dokumencie sformułowane są jasno i zrozumiale. W czasie wizytacji kopie Porządku wewnętrznego dostępne były dla osadzonych w celach mieszkalnych.

W każdym z oddziałów mieszkalnych wywieszono zostały adresy instytucji krajowych oraz międzynarodowych stojących na straży praw człowieka oraz skrzynka, w której osadzeni mogą umieszczać korespondencję z organami międzynarodowymi.

Tłumaczenia porządków wewnętrznych, regulaminów organizacyjno-porządkowych odbywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania oraz aktualne Kodeksy karne wykonawcze dostępne są w bibliotece. Ponadto wyroki ETPC i

Trybunału Konstytucyjnego udostępniane są osadzonym również poprzez audycje nadawane przez radiowęzeł.

W dniu wizytacji w jednostce karę odbywało 30 obcokrajowców. Byli to obywatele: Armenii, Bangladeszu, Bułgarii, Białorusi, Egiptu, Gruzji, Litwy, Nigerii, Rumunii, Rosji, Serbii, Turcji, Ukrainy i Jemenu. Przedstawiciele KMP spotkali się i porozmawiali z losowo wybranymi cudzoziemcami. Podkreślali oni fakt, iż umożliwia się im korzystanie z obcojęzycznej literatury.

Analiza dokumentacji osadzonego cudzoziemca nieposługującego się językiem polskim (*dane osobowe usunięto* - obywatel Jemenu) wykazała, że jego prośby sporządzone oraz rozpatrywane były w języku polskim (np. prośby z dnia 11.03.2014 r., 18.02.2014 r.). Ponadto w dokumentacji obywatela Bułgarii (*dane osobowe usunięto*) tylko w niektórych przypadkach rozmów z wychowawcą lub psychologiem jest adnotacja, że zostały one przeprowadzone w języku dla niego zrozumiałym. Pozostałe natomiast nie zawierają adnotacji, w jakim języku one się odbyły, co jest istotną informacją przy ocenie realizacji omawianego w tym punkcie prawa. W jego dokumentacji znajduje się również podpisane przez niego oświadczenie (z dnia 21.08.2013 r.), które również sporządzone jest w języku polskim. Wskazać w tym miejscu należy, iż notatka psychologa m.in. z dnia 25.08.2011 r. zawiera informację, iż kontakt z osadzonym jest utrudniony ze względu na barierę językową, gdyż zna on i rozumie tylko pojedyncze słowa.

W przypadku cudzoziemców szczególne znaczenie ma reguła 30.1 Europejskich Reguł Więziennych, stwierdzająca, iż *w momencie przyjęcia i tak często jak jest to potrzebne również później, wszyscy więźniowie są informowani pisemnie i ustnie w języku, który rozumieją o przepisach, regulujących dyscyplinę więzienną oraz o ich prawach i obowiązkach w zakładzie karnym*. Co więcej, zgodnie z regułą 30.2 *więźniowie mają prawo do posiadania pisemnej wersji przekazanych im informacji*. Zdaniem przedstawicieli KMP w przypadku osoby nieposługującej się językiem polskim wszelkie oświadczenia/wnioski/prośby oraz odpowiedzi na nie, powinny być sporządzone w języku ojczystym osadzonego lub języku, który rozumie z odpowiednim oświadczeniem, że tak jest, a następnie przetłumaczone na język polski.

9. Prawo do kontaktów ze światem zewnętrznym

W Areszcie znajdują się samoinkasujące aparaty telefoniczne: po jednym automacie w pawilonach B, C, D i E oraz dwa automaty w pawilonie F. Osadzeni mogą z

nich korzystać we wszystkie dni tygodnia w godzinach od 8.00 do 18.00. Rozmowa telefoniczna nie może być dłuższa niż 10 minut.

Pawilon A nie posiada automatów telefonicznych z uwagi na fakt, iż przebywają w nim osoby tymczasowo aresztowane, które nie mogą korzystać z aparatów telefonicznych, w tym także w celu skontaktowania się ze swoimi pełnomocnikami. Należy uznać, iż wynikający z art. 217c całkowity zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez tymczasowo aresztowanych stoi w opozycji do zagwarantowanego w art. 215 § 1 k.k.w. tej grupie osadzonych prawa do obrony. Zgodnie z treścią przytoczonego przepisu tymczasowo aresztowany ma prawo do porozumiewania się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie. Wyjaśnić należy, że korespondencją w rozumieniu art. 8 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r. są różne sposoby komunikowania się, w tym także rozmowa telefoniczna. Wbrew dosłownemu brzmieniu art. 215 k.k.w, przepis ten przyznaje tymczasowo aresztowanemu prawo kontaktowania się z wymienionymi osobami również telefonicznie bądź przy wykorzystaniu innych dostępnych technicznych środków przekazywania informacji.

Podkreślenia wymaga fakt, iż CPT podczas czwartej okresowej wizyty w Polsce w 2009 r. zakwestionował stan prawny w zakresie całkowitego zakazu prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane. Ponadto całkowity zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane stoi w sprzeczności z regulami: 95.3, 98.2 i 99, zawartymi w Rekomendacji Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych. W powyższej sprawie Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała wniosek z dnia 15 listopada 2013 r. do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie, że art. 217c k.k.w. w zakresie, w jakim wyłącza możliwość telefonicznego porozumiewania się tymczasowo aresztowanego z obrońcą, jest niezgodny z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Widzenia dla osadzonych odbywają się według grafiku określonego w Porządku wewnętrznym, również w dni ustawowo wolne od pracy. Udzielane są w godzinach od 8.30 do 16.00. Jednostka dysponuje salą widzeń, w której znajdują się 32 stoliki do udzielania widzeń w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt osadzonego z osobami odwiedzającymi. W tej sali znajduje się także kąciak zabaw dla dzieci. Ponadto w Areszcie wyodrębniono 4 stanowiska do widzeń uniemożliwiających bezpośredni

kontakt, 3 pomieszczenia do udzielania widzeń bez osoby dozorującej (niemonitorowane) oraz pomieszczenie do realizacji nagrody przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w., tj. widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej.

10. Prawo do ochrony zdrowia

W każdym pawilonie funkcjonuje jedno lub dwa ambulatoria. Łącznie jest ich 10. Gabinet specjalistów, gabinet stomatologiczny i gabinet zabiegowy zlokalizowane są w obrębie pawilonu C. Areszt dysponuje 3 izbami chorych, które mogą także pełnić funkcję izolatek. Znajdują się one w Oddziale A2. W podmiocie leczniczym na terenie Aresztu zatrudnionych jest 9 pielęgniarek i 12 lekarzy, w tym: pulmonolog/poz (pełny etat), chirurg/poz (0,5 etatu), lekarz medycyny (0,5 etatu), medycyny rodzinnej/poz - 1 etat (funkcjonariusz, kierownik Ambulatorium z Izbą Chorych), 2 lekarzy stomatologów łącznie 0,95 etatu (0,5 i 0,45), psychiatra (0,75 etatu), laryngolog (0,25 etatu), dermatolog (0,25 etatu), neurolog (0,2 etatu), okulista (kontrakt), radiolog (0,25 etatu).

Z informacji uzyskanych od kierownika ambulatorium wynika, że w chwili obecnej nie występują braki kadrowe.

Niektórzy rozmówcy wskazali, że badania lekarskie odbywają się w obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego lub też funkcjonariusz stoi na korytarzu, a badanie odbywa się przy otwartych drzwiach. Wskazana praktyka, obserwowana również w innych jednostkach penitencjarnych, została zanegowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich, który w przedmiotowej sprawie wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego. Zgodnie z sentencją wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 lutego 2014 r. art. 115 § 7 zd. 1 k.k.w. jest niezgodny z art. 47 w związku z art. 31. ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, przez to, że nakazuje obecność funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego podczas udzielania świadczenia zdrowotnego również osobom pozbawionym wolności, co do których nie jest to konieczne, a także nie określa przesłanek uzasadniających odstępnie od tego nakazu. Standardy międzynarodowe także zawierają zalecenie, aby poufność badań lekarskich przeprowadzanych w zakładzie karnym była zagwarantowana i respektowana na takich samych zasadach jak w powszechnym systemie opieki zdrowotnej (art. 13 Rekomendacji Nr R (98)7 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich dotyczącej etycznych i organizacyjnych aspektów opieki zdrowotnej w więzieniu). Wizytujący zalecają zatem zaprzestanie przeprowadzania badań lekarskich w obecności

funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego, chyba że lekarz zgłosi taką potrzebę.

11. Oddziaływania kulturalno-oświatowe i sportowe

W Areszcie funkcjonuje łącznie 20 świetlic wyposażonych w TV (19 świetlic) oraz stół do tenisa (12 świetlic). Poza tym w jednostce znajduje się świetlica centralna ze stołem do tenisa, konsolą Playstation, materacami, projektorem multimedialnym i stołami do gry w piłkarzyki. W świetlicach wykładana jest również prasa. Gry planszowe są wypożyczane do świetlic od wychowawców w oddziałach. W jednostce wydawana jest gazetka więzienna „Niecodziennik służewiecki”. Areszt prenumeruje dla osadzonych prasę, która jest dostarczana do świetlic w oddziałach oraz biblioteki: Rzeczpospolita, Przegląd Sportowy, Gazeta Wyborcza, Super Express, Newsweek, Fakt.

W Areszcie działają koła zainteresowań tj. szachowe „Szach-mat”, muzyczne „Bemol”, plastyczne „Da Vinci”, dla osadzonych chętnych. Organizowane są konkursy wiedzy ogólnej (np.: geograficzny, historyczny), osadzeni mają też możliwość brania udziału w ogólnopolskich konkursach (plastycznych, poetyckich itp.) organizowanych w różnych jednostkach.

W Areszcie jest bogata oferta programów resocjalizacyjnych, dostosowanych dla różnych grup wiekowych. W 2013 r. realizowane były m.in. następujące programy: Klub Pracy, HIOB, Po Drugiej Stronie - aktywizacja zawodowa, Umiejętności Społeczne, Kształtowanie Umiejętności Społecznych (dla młodocianych).

Księgozbiór Aresztu wynosi 10738 wolumenów. Natomiast księgozbiór wypożyczony z Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy Dzielnicy Mokotów liczy 1204 wolumenów. Skazani korzystają z wymiany bezpośredniej w bibliotece centralnej w pawilonie A. Z kolei tymczasowo aresztowani korzystają z wymiany pośredniej w oddziałach mieszkalnych. Wymiana biblioteczna dla każdego oddziału odbywa się 2 razy w miesiącu zgodnie z zatwierdzonym grafikiem.

Do dyspozycji osadzonych jest boisko rekreacyjne przystosowane do gry w piłkę siatkową w okresie wiosenno-jesiennym. Aktualnie w jednostce są realizowane zajęcia sportowe - gimnastyka ogólnorozwojowa dla osadzonych oraz zajęcia sportowe „Ringo”. Zajęcia powyższe odbywają się również na korytarzach pawilonów mieszkalnych usytuowanych na parterze. W celu aktywizacji osadzonych Areszt współpracuje m.in. z: Stowarzyszeniem Centrum Informacji Społecznej - Biuro Porad Obywatelskich w Warszawie (porady i informacje dla osadzonych w szeroko pojętych sprawach bytowych,

rodzinnych, mieszkaniowych, pomocy społecznej, itp.), Fundacją "Sławek", Patronackim Stowarzyszeniem Penitencjarnym, Związkiem Buddyjskim „Kanzeon” (wykonywanie nieodpłatnych usług religijnych), Schroniskiem dla bezdomnych zwierząt „Na Paluchu” (współpraca w prowadzeniu przedsięwzięć zapewniających kształtowanie społecznie pożądanego postaw).

Od 2013 r. do dnia wizytacji dyrektor Aresztu udzielił 148 osadzonym zezwolenia na opuszczenie Aresztu w ramach uczestnictwa w zajęciach terapeutycznych, kulturalno-oświatowych i sportowych. Ponadto 68 osadzonych korzystało z przepustek i zezwoleń na czasowe opuszczenie Aresztu.

12. Zatrudnienie

W dniu wizytacji w formie odpłatnej zatrudnionych przy pracach pomocniczych i porządkowych na rzecz jednostki było 37 osadzonych. Ponadto 4 osadzonych pracowało odpłatnie dla Mazowieckiej Instytucji Gospodarki Budżetowej „MAZOVIA”.

Z kolei liczba osób zatrudnionych na rzecz jednostki nieodpłatnie przedstawiała się następująco: 38 osób na podstawie art. 123a § 1 Kkw. oraz 46 osoby na podstawie art. 123a § 2 Kkw. Wymienioną formą zatrudnienia obejmowano m.in. osadzonych zatrudnianych w grupach sprzątających, w kuchni i magazynach. Nieodpłatnie poza terenem Aresztu przy pracach publicznych na rzecz organów administracji publicznej oraz przy pracach wykonywanych na cele charytatywne w ramach art. 123a § 2 Kkw u 4 kontrahentów zatrudnionych jest 13 osadzonych.

Osadzeni skierowani do zatrudnienia nieodpłatnego wykonują prace porządkowe oraz pomocnicze na rzecz jednostek organizacyjnych Służby Więziennej lub prace porządkowe na rzecz samorządu terytorialnego, a także zatrudnieni są przy pracach publicznych na rzecz organów administracji publicznej, przy pracach wykonywanych na cele charytatywne, w ramach art. 123 a § 1 i § 2 Kkw. Osadzeni skierowani do zatrudnienia odpłatnego wykonują prace o charakterze administracyjno - porządkowym na terenie jednostki penitencjarnej. Zatrudnienie na terenie jednostki odbywa się w wymiarze czasu pracy 4/8; 6/8; 7/8; 8/8 etatu. Na dzień dzisiejszy obowiązują umowy o nieodpłatne zatrudnienie w myśl art. 123a § 2 Kkw. z: Nadwiślańskim Oddziałem Straży Granicznej, Centrum Alzheimera, Caritas Archidiecezji Warszawskiej, Szkołą Podstawową z Oddziałami Integracyjnymi. W miesiącu marcu br. najniższe wynagrodzenie wyniosło 1380 zł., natomiast najwyższe 1680 zł.

Osadzeni, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP nie zgłaszali uwag związanych z zatrudnieniem.

13. Oddziaływania terapeutyczne

W Areszcie Śledczym w Warszawie - Służewcu funkcjonują dwa działy terapeutyczne: Dział Terapeutyczny dla skazanych uzależnionych od alkoholu, Dział Terapeutyczny dla skazanych uzależnionych od środków odurzających lub psychotropowych.

Pojemność oddziału terapeutycznego dla skazanych uzależnionych od alkoholu wynosi 29 miejsc. W dniu wizytacji w oddziale osadzonych było 28 skazanych. W terapii uczestniczyło 29 skazanych. Różnica wynika z faktu, iż jeden z osadzonych biorących udział w terapii, z uwagi na objęcie go oddziaływaniami profilaktycznymi z zakresu przeciwdziałania samobójstwu, zakwaterowany jest w oddziale typu zamkniętego. Do prowadzenia oddziaływań terapeutycznych wykorzystywane są dwie sale do zajęć grupowych oraz pokoje personelu oddziału. Pomieszczenia spełniają wystarczające warunki do prowadzonych w nich oddziaływań. Na czas zajęć doposażone są w sprzęt audiowizualny. W roku 2013 oddziaływaniami terapeutycznymi objętych zostało 162 osadzonych, a ukończyło 131. Zajęcia grupowe i indywidualne odbywają się systematycznie, w dni robocze. Weekendy stanowią czas wolny od zajęć terapeutycznych, przeznaczone są na pracę indywidualną osadzonego nad problemem uzależnienia oraz na odpoczynek. Zespół terapeutyczny złożony jest z czterech osób. W jego skład wchodzi kierownik oddziału, psycholog i dwóch terapeutów. Regularnie, raz w miesiącu, zespół uczestniczy w superwizji prowadzonej przez certyfikowanego superwizora.

W ramach oddziaływań terapeutycznych, w oparciu o program oddziału zatwierdzony przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, odbywają się zajęcia grupowe i rozmowy indywidualne. Służą one zdobywaniu rzetelnej wiedzy z zakresu uzależnienia, jak również rozwijaniu samoświadomości, autorefleksji, czy praktycznych umiejętności podnoszących kompetencje do konstruktywnego radzenia sobie. Jednorazowo w oddziaływaniach uczestniczy 29 osadzonych. Każdy dzień zajęć rozpoczyna się od porannych medytacji (zajęcia grupowe). Skazani przez okres pierwszych 4 tygodni uczestniczą w zajęciach grupy edukacyjno - motywacyjnej. Przez ten czas personel oddziału, we współpracy z osadzonym, opracowuje indywidualny program terapeutyczny dla skazanego. Następnie przez kolejne 4 tygodnie skazany uczestniczy w grupie analizy destrukcji alkoholowej, a ostatnie 4 tygodnie w grupie rozwoju duchowego. Ponadto dwa razy w tygodniu, każdy z osadzonych, który ukończył program zajęć edukacyjnych bierze udział w zajęciach grupy zadaniowej, gdzie

realizuje zadania wynikające z indywidualnego programu terapeutycznego. Poza obowiązkowymi zajęciami osadzeni mają okazję, dwa razy w tygodniu, do dobrowolnego uczestnictwa w mityngach organizowanych przy współpracy ze Wspólnotą Anonimowych Alkoholików. Raz w tygodniu odbywają się zebrania społeczności oddziału, w których uczestniczą wszyscy pacjenci i członkowie zespołu terapeutycznego.

Dział Terapeutyczny dla skazanych uzależnionych od środków odurzających lub psychotropowych liczy 3 funkcjonariuszy i 2 pracowników cywilnych: kierownik, 2 psychologów, 2 wychowawców - pracownicy cywilni (zatrudnieni na podstawie umowy o pracę tj. 1 etat i 0,2 etatu). Pojemność oddziału wynosi 36 miejsc. W dniu wizytacji było pełne obłożenie. W oddziale są dwie sale terapeutyczne i świetlica, gdzie odbywają się zajęcia k-o. Rozmowy indywidualne odbywają się w pokojach terapeutów.

W trakcie terapii osadzeni biorą udział w zajęciach, których celem jest: edukacja, praca nad budowaniem motywacji do zmiany; analiza destrukcji narkotykowej, praca nad budowaniem pełnej świadomości destrukcji narkotykowej; praca nad zapobieganiem nawrotom z elementami treningu asertywnych zachowań abstynenckich, praca nad rozwojem duchowym, inicjowanie procesu tworzenia nowej hierarchii celów i wartości w życiu. Na mocy porozumienia Areszt współpracuje ze wspólnotą NA (anonimowych narkomanów) i w związku z tym w oddziale odbywają się mityngi z udziałem osób należących do wspólnoty NA z zewnątrz. Każdy z pacjentów oddziału objęty jest indywidualną opieką terapeutyczną. Oprócz zajęć grupowych, każdy z pacjentów realizuje opracowany wspólnie z terapeutą prowadzącym Indywidualny Program Terapeutyczny

14. Prawo do praktyk religijnych

Opiekę duszpasterską nad osadzonymi sprawuje kapelan rzymskokatolicki (zatrudniony na pełen etat) oraz prawosławny (również zatrudniony na pełen etat). Odprawiają oni nabożeństwa 5 razy w tygodniu w kaplicy ekumenicznej na terenie Aresztu. Poza tym kapelani udzielają spowiedzi i prowadzą katechezy.

W jednostce organizowane są również spotkania dla wyznawców Świadców Jehowy, Kościoła Zielonoświątkowego oraz Polskiego Narodowego Katolickiego Kościoła w RP.

Raz w tygodniu Areszt organizuje spotkania katechetyczne ze Stowarzyszeniem Bractwa Więziennego oraz Siostrami Misjonarkami Miłości.

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy nie zgłosili uwag w omawianym obszarze.

15. Zalecenia

Na podstawie art. 19 *Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

1. Dyrektorowi Aresztu Śledczego w Warszawie-Służewcu:

- 1.1. odnotowywanie zdarzeń nadzwyczajnych i naruszających ustalony dla jednostki porządek w dokumentacji Aresztu, w tym w Książce przebiegu służby;
- 1.2. dalsze dostosowywanie infrastruktury jednostki do potrzeb osób niepełnosprawnych w planowanych remontach i modernizacjach;
- 1.3. umożliwienie cudzoziemcom składania wszelkich oświadczeń, próśb, skarg i wniosków w języku dla nich zrozumiałym, a następnie dokonywanie ich tłumaczenia na język polski;
- 1.4. zaprzestanie przeprowadzania badań lekarskich w obecności funkcjonariusza niewykonywającego zawodu medycznego, chyba że lekarz zgłosi taką potrzebę;
- 1.5. wyposażenie przedsiónek cel zabezpieczających w kamery telewizji przemysłowej CCTV;
- 1.6. zwiększenie częstotliwości kąpieli dla osadzonych;
- 1.7. sukcesywne odnawianie cel mieszkalnych;
- 1.8. wykonanie pełnej zabudowy kąpoków sanitarnych w celach jednoosobowych oraz świetlicach;
- 1.9. wyposażenie placów spacerowych w częściowe zadaszenia;
- 1.10. zwiększania liczby personelu działu penitencjarnego lub ustalenie zastępstwa w przypadku długotrwałych nieobecności w pracy;
- 1.11. wyeliminowanie sytuacji zwracania się do osadzonych *per ty* lub po nazwisku;
- 1.12. rozszerzenie oferty szkoleniowej dla funkcjonariuszy m.in. o szkolenia z zakresu praw osób pozbawionych wolności;
- 1.13. zapewnienie psychologom ogólnopenitencjarnym superwizji;

2. Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Warszawie:

- 2.1. przekazanie dyrektorowi Zakładu środków finansowych na realizację zaleceń ich wymagających.